

De små institutionernas problem

I artikeln ifrågasätts om en utbildning i nationalekonomi även i fortsättningen bör bedrivas vid samtliga regionala högskolor. Alternativt kan resurser satsas på andra ämnen som kan förväntas lämna bättre effekter på de olika regionernas utveckling. Vid de högskolor där statsmakterna vill ha kvar ämnet, bör en profilering väljas och minst en professur inrättas inom det profilerade området. Varje regional högskola bör affilieras till en stor, väletablerad institution. Institutionen för skogsekonomi i Umeå samt den för ekonomi i Ultuna bör läggas ihop med sina respektive institutioner i Umeå och Uppsala.

1. Inledning

I min förra artikel i detta nummer av *Ekonomisk Debatt* redovisade jag en diskussion om mål, resurser och bedömningskriterier inför Högskoleverkets granskning av utbildningen i nationalekonomi vid olika lärosäten i landet samt mina intryck från bedömargruppens platsbesök vid tio lärosäten med utbildning i nationalekonomi.¹ Avsikten med denna artikel är att ventilerade de små regionala högskolornas problem, hur många av dem som man bör ha kvar och möjliga sätt att organisera forskarutbildningen givet att statsmakterna vill ha kvar flertalet av dem. Utbildningen av agrarekonomi vid Ultuna och skogsekonomi i Umeå inom ramen för Sveriges

ROLAND ANDERSSON är nationalekonom och professor emeritus vid Avdelningen för systemanalys och ekonomi, KTH, Stockholm. Han har forskat inom en rad olika områden som industriell organisation, transporter, energi, skolor, fastigheter och stadsbyggnad. För närvarande forskar han om effekterna av det svenska högskoleexperimentet på regionernas innovativa förmåga och tillväxt.

Lantbruksuniversitetet inkluderas också i denna diskussion.

2. Problem vid de regionala högskolorna

Vid en jämförelse mellan de små regionala högskolorna och de större universiteten kan flera problem noteras som inte gäller bara ämnet nationalekonomi utan säkerligen flera andra ämnen. De små regionala högskolorna, med en relativt liten lärarstab, är främst inriktade på grundutbildning med en i många fall stor undervisningsbörda för lärarna, i synnerhet på de högskolor som är nyetablerade. I ganska många fall har man ett stort antal studenter på A-nivån, ett hyfsat antal på B-nivån men alltför få studenter på C- och D-nivåerna. Lärarnas resurser för egen forskning är ofta små eller obefintliga. (Detta kan även gälla för lektorer vid stora institutioner, efter vad jag noterat). De har ett fåtal egna doktorander eller inga alls. Eftersom de små regionala högskolorna saknar kapacitet att ge den basala forskarutbild-

¹För en förteckning över bedömargruppens sammansättning, se fotnot 2 i detta nummers första artikel.

ningen, är dessa doktorander beroende av en anknytning till en större institution med en fullständig forskarutbildning vid annan ort. De måste då resa dit med jämna mellanrum. Oftast saknas en professor på högskolan som kan ge en auktoritativ vetenskaplig ledning i ämnet. Eftersom de resurser som står till buds är begränsade och lärarna inte får tillfälle att förbättra eller upprätthålla sin vetenskapliga kompetens, kan man rimligtvis heller inte begära särskilt mycket vare sig när det gäller forskarutbildning eller forskning.

Den karakteristik som givits här är inte menad som något slags nedklassning. Den pedagogiska skickligheten och engagemanget, för att inte säga hängivenheten, för arbetet med grundutbildningen på små regionala högskolor kan vara väl så bra som man kan finna vid de större institutionerna. Men det är ett faktum att regionala högskolor jämfört med de större institutionerna ofta brister vad gäller vetenskaplig kompetens. De små regionala högskolorna är dessutom i många fall belägna på mindre attraktiva orter något som högskolepolitiken som regionalpolitik syftar till att kompensera för. Flertalet studenter lämnar orten efter examen i ämnet och i flera fall flyttar en så stor andel som femtio procent till Stockholm för att få ett attraktivt arbete. Därutöver flyttar en stor procentandel till övriga större städer för att få ett arbete.

Mot denna bakgrund blir frågan: hur skall man kunna få en kompetent "faculty" till de små regionala högskolorna? Vad har de små regionala högskolorna att erbjuda? Det måste finnas något motiverande incitament som kan erbjudas, om sökande inte vill acceptera en "second ranking" vad gäller forskarmiljön. Detta är en svår, hart när omöjlig, uppgift att söka lösa. Skall man ha kvar de små regionala högskolorna, bör de rimligtvis också få möjlighet att kunna locka till sig en "faculty" som håller en viss minsta standard. I exempelvis Gävles självvärdering anges att man får flera kompetenta

sökande till sina utlysta tjänster, men när det kommer till kritan så tackar de flesta oftast nej. Vad finns det för åtgärder att vidta? Ett erbjudande om högre lön är en utväg värd att pröva. En annan möjlighet är erbjudande om forskningsmedel så att den sökande lektorn kan räkna med att så småningom kunna befordras till professor. Sådana medel bör även innefatta möjligheter att delta i internationella konferenser etc.

Ett annat problem gäller valet av specialisering. Med tanke på att ett viktigt syfte med de regionala högskolorna är att ge positiva effekter på regionernas näringsliv och offentliga organ är det angeläget att ha en nära anknytning till respektive regions verksamheter. Med detta har de små regionala högskolorna lyckats väldigt olika. Vissa av de regionala högskolorna kan dock fungera som föredömen vad gäller val av fokus. Exempel på detta är Högskolan i Dalarna med sin inriktning mot transportekonomi och Luleå tekniska högskolas mot energi- och råvaruekonomi. Även Jönköping Ekonomi-högskolas inriktning mot regionalekonomi och internationell handel och SLU:s mot agrarekonomi och miljöekonomi i Ultuna och skogsekonomi i Umeå är exempel på en profilering. Man kan här påminna om Assar Lindbecks kriterium (Lindbeck [2001]) om minst ett halvt dusin forskare inom *ett specialområde* för att det skall föreligga en minsta kritiska massa för forskning. Samtidigt kan ett val av profilering vara riskfyllt. Om valet inte blir lyckat, har man inget annat område att falla tillbaka på. Att en liten högskoleinstitution endast har kapacitet för *ett specialområde* är sålunda ett exempel på den lilla regionala högskolans sårbarhet.

Verksamheten vid flertalet av de små regionala högskolorna är väsentligen inriktad på grundutbildning och i mindre grad eller inte alls på forskning och forskarutbildning. Ett syfte med grundutbildning i ett flertal olika regioner är att fler studenter än annars kan komma att intres-

sera sig för att läsa ämnet. Då nationalekonomi ingår som en obligatorisk del i bland annat en ekonomutbildning, som kan vinna på en regional avsättning, kan en sådan utbildning på A- och kanske B-nivån vara motiverad. Möjligen kan också en utbildning på C- och D-nivåerna motiveras på vissa regionala högskolor, om syftet är att från de olika regionerna rekrytera begåvade studenter som annars inte skulle intressera sig för ämnet men då krävs det tillgång till docentkompetenta forskare och helst en professor för att garantera en kvalitetssäkring. När det gäller på nationalekonomi specialiserade utbildningar finns arbetsplatserna främst i Stockholm och andra större städer. Detta gäller särskilt för utbildningar specialiserade på makroekonomi. För nationalekonomer med inriktning mot mikroekonomi och offentlig förvaltning finns arbeten ute i regionerna oftast endast i den mån som staten har utlokaliserat sin verksamhet, som exempelvis Vägverket och Banverket till Borlänge. Inom kommunerna borde man, med tanke på sina uppgifter, efterfråga just sådan kompetens. Men i vårt land gör man inte det i någon nämnvärd utsträckning. Möjligen kan kontakter som upprättas mellan högskolorna och näringsliv och offentliga organ i de olika regionerna få arbetsgivarna att inse en sådan utbildnings potentiella värde.

3. På hur många platser i landet bör det finnas utbildning i nationalekonomi?

I början av nittiotalet genomförde professorerna Avinash Dixit, Seppo Honkapohja och Robert Solow (Dixit, Honkapohja & Solow [1992], (D-H-S)) på uppdrag av Humanistiska-samhällsvetenskapliga forskningsrådet en utvärdering av den nationalekonomiska forskningen samt forskarutbildningens organisation, utformning och finansiering i landet. Enligt dem krävs det minst åtta professorer på en institution för att uppfylla ett sådant krav. På

sådana större institutioner finns också möjlighet att framgångsrikt bedriva forskning inom ett eller flera specialområden i ämnet. Detta påverkar naturligtvis kvaliteten på såväl kurser som handledning inom ramen för forskarutbildningen.

De mindre och medelstora högskolorna kan inte uppfylla detta krav. Det kan därför konstateras att med ett sådant bedömningskriterium kan inte högskolor som bara har en professor eller inte ens det på egen hand ge en fullständig forskarutbildning. D-H-S förordade också en koncentration av forskningen och forskarutbildningen i ämnet till en à två lärosäten i landet, även om de insåg att det var realistiskt att försöka vrida klockan tillbaka.

Vad skulle det innebära att den forskarutbildning som bedrivs vid de regionala högskolorna hypotetiskt koncentreras till en à två platser som D-H-S föreslog? Jag bortser från den väldiga katträkning som skulle uppstå mellan olika platser inför ett perspektiv om en sådan koncentration. Man kan konstatera att de fördelar som detta skulle innebära i forskarutbildning och forskning samtidigt skulle leda till att de akademiska miljöerna i ämnet vid övriga universitet och högskolor skulle utarmas. En annan hypotetisk tolkning av D-H-S:s förslag skulle kunna vara att man dessutom skulle koncentrera all den grundutbildning som bedrivs vid de regionala högskolorna till en eller två platser i landet. Vi skulle då få mastodontutbildningsanstalter på en eller två platser i landet med alla de problem som det skulle innebära. En mindre högskola kan innebära pedagogiska fördelar i form av en större närhet mellan lärarna och studenterna, en mindre anonymitet, något som studenterna poängterat vid våra platsbesök vid regionala högskolor. Dessutom påpekar lärarna, som har ett större jämförelsematerial än studenterna, att deras pedagogiska insatser i grundutbildningen uppskattas på ett annat sätt och därför kan vara mera motiverande vid de mindre högskolorna. Där står grundutbildningen i

fokus för verksamheten mera än vid de större institutionerna, där denna av lärarna kan upplevas som en andra rangens verksamhet i förhållande till forskningen. Dessutom kan fler begåvade studenter rekryteras till ämnet än annars genom att utbildning ges vid flera platser. Problemet med att få fram studentbostäder som i dagsläget är akut i Stockholm skulle avsevärt förvärras om nu en centralisering av all utbildning dit verkligen skulle övervägas på fullt allvar. Därför kan en grundutbildning vid de regionala högskolorna motiveras, i vart fall på A- och B-nivåerna, om det finns ett tillräckligt studentunderlag.

Emellertid har de små regionala högskolorna *de facto* problem genom sin litenhet, sårbarhet och i flera fall en brist på fokus. Om de mindre regionala högskolorna, och för den delen de nya universitetet, vill ha doktorander, går det inte att blunda för att det blir svårigheter för dem att vid rådande tilldelning av lärarresurser hålla en internationellt konkurrenskraftig forskarutbildning och forskning. Tillgången till doktorander blir också minst sagt begränsad. Dessutom, en viktig avsikt med de regionala högskolorna som regeringen gett uttryck för i sina regionalpolitiska propositioner är att de skall ge positiva effekter på de olika regionernas utveckling. Emellertid kan man ställa frågan om just ämnet nationalekonomi är särskilt väl lämpat för att uppnå en sådan målsättning. Som påpekats ovan visar det sig nämligen att ca 50 procent av exempelvis studenterna i Luleå, Umeå och Östersund flyttar till Stockholm för att få bra arbete efter sin utbildning. Därutöver flyttar ytterligare en hög procentandel av dem söderut till andra större städer. Det betyder att det snarare blir bland annat i Stockholms utveckling som utbildningen i ämnet vid dessa högskolor ger positiva effekter. Den fråga som därför förefaller värd att förutsättningslöst studera i detta sammanhang är huruvida satsningar på ämnet nationalekonomi vid

de regionala högskolorna är ett optimalt val? Kanske en resursallokering till andra ämnen kan förväntas leda till mera påtagliga positiva effekter för de olika regionernas utveckling och därför vore att föredra? Exempelvis skulle väl valda satsningar på vissa ämnen inom naturvetenskap och teknik säkerligen kunna ge en större avkastning för ett sådant mål. Man kan därför, med tanke på regeringens regionalpolitiska mål, ställa frågan om inte det kan finnas anledning för regeringen att överväga att lägga ner utbildningen i nationalekonomi på ett antal platser i landet, med undantag för kurserna på A- och B-nivåerna där nationalekonomi utgör ett stödämne i ekonomutbildningen. Samma problem gäller även för andra samhällsvetenskapliga ämnen, exempelvis statskunskap, sociologi och kulturgeografi.

4. Hur skall forskarutbildningen organiseras givet statsmakternas mål om regionala högskolor?

Hur skall då forskarutbildningen organiseras på bästa sätt? Som framhållits i min förra artikel är uppfattningen inom Högskoleverkets bedömaregrupp att om man endast hade att beakta målet om högsta kvalitet i rådande internationell konkurrens, skulle den rekommendera en drastisk minskning av antalet institutioner med egen forskarutbildning liksom antalet institutioner som erbjuder C- och D-nivåerna i grundutbildningen. Emellertid har statsmakterna också andra mål för sin högskolepolitik såsom regionala mål. Därför har bedömaregruppen valt som utgångspunkt för sina rekommendationer att statsmakterna vill ha kvar flertalet institutioner.

Vid de sex större institutioner i landet som bedömdes av D-H-S följer man idag i stort sett deras rekommendationer vad gäller att årligen ge de obligatoriska kurserna och dessutom en hel del valfria. Detta gäller exempelvis i både Umeå och Uppsala, som av D-H-S kritiserades för

att inte ge sådana årligen. Likaså har man genomgående följt deras rekommendation att överge stora monografier som mall för doktorsavhandling till förmån för artiklar som bedöms vara publiceringsbara i välrenommerade internationella vetenskapliga tidskrifter. Landets större institutioner uppfyller numera i stort sett D-H-S:s minimikrav om att man som ett minimum bör ha åtta professorer vid en institution (med undantag för Umeå) förutom ett antal docenter och doktorer. Där emot har man i en mycket begränsad utsträckning tagit till sig D-H-S:s förslag om ett nationellt samarbete för det andra årets valfria kurser. D-H-S föreslog också en undervisning i internatform för att minska resorna. Min erfarenhet är att sådana internat med fördel också kan genomföras på en nordisk basis. Sådana kurser ger inte bara kunskaper utan också viktiga forskarkontakter. Finansierings-systemet kan byggas ut, exempelvis i form av en nordisk forskarskola, för att ge utrymme för kurser i internatform, gärna sommartid, med framstående föreläsare inom och utom landet och ett större utrymme för gästföreläsningar och seminarier på en nordisk basis.

De regionala högskolorna och de mindre universiteten bör söka en anknytning, en sk affiliering för sina doktorander till någon större institution. Dit kan doktoranderna skickas för att läsa obligatoriska kurser men givetvis även valfria sådana i nära anslutning till deras respektive avhandlingsämne. Denna möjlighet har bedömgården sett som den lösning den vill rekommendera givet statsmakternas regionalpolitiska mål.

En ambitiös lösning på problemet med att få till stånd en god forskarutbildning är att införa ett system med en nationell forskarutbildning som i Finland. Doktoranderna antas vid sina respektive institutioner. De olika institutionerna i landet har ett åtagande om att svara för vissa doktorandkurser till vilka alla doktorander i landet har tillträde. Det betyder att

man kan ge doktoranderna, var de än "sitter", tillgång till ett enhetligt kursutbud av hög kvalitet. Naturligtvis blir det en hel del resande för dem med detta system. Men alternativen vore att antingen inte få tillgång till god forskarutbildning eller att de helt och hållet skulle behöva flytta till en forskarutbildning i Helsingfors.

För Sverige är det kanske mera aktuellt att diskutera ett system med flera, mindre nätverk à la det i USA med "Ivy league" och colleges, dvs ett system av "murgroingsomgårdade" gamla prestigefyllda universitet och till dessa anknutna "colleges". Antal doktorander och de geografiska avstånden kommer här att spela en stor roll. Varje institution vid en liten regional högskola söker affiliering till en större, välrenommerad institution vid ett universitet för att få ta del i värdet av dess akademiska miljö i form av ett rikt kursutbud samt handledare inom flera olika specialområden. Kostnaden blir låg för de större institutionerna att ta "fripassagerare" till kurser som de ger vid de stora universiteten samtidigt som värdet av en sådan "resa" är högt för doktorander vid den lilla regionala högskolan.

Nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet har ett mångårigt, fast samarbete med Handelshögskolan vad gäller ett gemensamt, samordnat utbud av kurser för forskarutbildningen. Till detta fasta nätverk skulle nationalekonomiska institutionen i Uppsala också formellt kunna knytas. För finansiering av en koordination av kurser, seminarier, gästföreläsningar kan man ansöka om att få bli en nationell forskarskola. Dit skulle, precis som nu är fallet, såväl Högskolan i Dalarna och i Gävle vara knutna till, men till detta nätverk skulle exempelvis också Örebro, Linköping, Södertörn samt Institutionen för ekonomi i Ultuna kunna knytas. Liknande nätverk skulle kunna byggas ut kring övriga större institutioner i landet där valen av samarbetspartners givetvis bör grundas på en valfrändskap. Vid sidan om sådana nationella kluster-

bildningar men i nära samverkan skulle det nordiska samarbetet i forskning och forskarutbildning även kunna byggas ut till en mera formaliserad verksamhet. För finansiering skulle man kunna ansöka om att få etablera en nordisk forskarskola i ämnet.

Kravet på tre artiklar som är publiceringsbara i välrenommerade internationella vetenskapliga tidskrifter för godkänd doktorsavhandling är en viktig kvalitetssäkring, även om antalet artiklar givetvis kan diskuteras med tanke på kravet på en genomströmning för en doktor ligger på fyra år. Man skulle också kunna införa en bestämmelse om att en representant i betygsnämnden bör komma utanför landet och representera det internationella forskarsamhället. Denne kan ersätta representanten för fakulteten. Även opponenter bör ingå i betygsnämnden, eftersom han vanligen är den ”utifrån” som läst avhandlingen mest ingående.

5. Hur bör utbildningen i skogs-ekonomi och agrarekonomi organiseras?

Avsikten är att här diskutera hur landets utbildning i skogsekonomi och agrarekonomi bör organiseras. Flera karakteristika förefaller vara gemensamma eller i vart fall likartade för Institutionen för skogs-ekonomi i Umeå och Institutionen för ekonomi i Ultuna, båda tillhörande Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Dessa karakteristika skiljer dem från flertalet institutioner i nationalekonomi. Jag skall därför inleda diskussionen med att peka på några sådana särdrag. Det kan dessutom finnas anledning att jämföra med de erfarenheter jag har efter min tid som professor vid ”Avdelningen för bygg- och fastighetsekonomi” (numera ”Enheten för ekonomi” efter ytterligare en omorganisation) på KTH. Denna avdelning har nämligen också flera drag gemensamma med dessa, högst sannolikt beroende på att

samtliga är av tradition inriktade på en yrkesutbildning.

För det första har de båda SLU-institutionerna var sin specialisering, nämligen på skogs- respektive agrarekonomi båda med tonvikt på miljö- och naturresursfrågor medan enheten på KTH har varit inriktad på bygg- och fastighetssektorns problem. För det andra ansvarar de båda institutionerna för var sin del i två kombinationsutbildningar, skogsvetare med på skogsfrågor inriktad biologi, kemi och ekonomi (i framtiden kommer den gamla yrkesutbildningen till jägmästare att återinföras) respektive agronomer med på lantbruksfrågor inriktad biologi, kemi och ekonomi. Enheten på KTH ansvarar också för en kombinationsutbildning, bygg- och fastighetsekonom, dvs en civilingenjörsutbildning med matematik, teknik, lite juridik samt mycket bygg- och fastighetsekonomi. Gemensamt för alla kan sägas vara den traditionella viljan att ge en yrkesutbildning samtidigt som man strävar efter att göra denna akademisk till uppläggning och innehåll. För det tredje rymmer institutionerna både företagsekonomer och nationalekonomer. Detta kan vara en styrka när det gäller att få till stånd en välintegrerad utbildning. Samtidigt kan det leda till en viss dragkamp, eftersom de vetenskapliga paradigmen är så pass olika för de båda ämnena, i vart fall när det gäller vissa delområden av ämnena. På vår enhet var jag ensam nationalekonom när jag kom dit som professor. Antalet nationalekonomer där har dock successivt ökat. Detta återspeglas i grundutbildningen men framför allt i forskarutbildningen. Forskarutbildningen följer nu väsentligen mönstret i nationalekonomi med obligatoriska kurser i matematik för ekonomer, ekonometri och mikroteori. Det har dock funnits ett betydande glapp mellan nivåerna på grundutbildningen och forskarutbildningen på en viss avsaknad på progression i utbildningen. Detta glapp har varit tungt för doktoranderna att överbygga för att kun-

na uppnå "ribban" om publiceringar i internationella tidskrifter, även om de har en komparativ fördel i sin ganska omfattande matematikutbildning för civilingenjörer.

För det fjärde är de båda institutionerna liksom vår enhet förhållandevis små enheter. Av självvärderingarna framgår det att institutionerna i Umeå respektive på Ultuna har fyra professorer vardera, men dessa är fördelade på de två ämnena nationalekonomi och företagsekonomi. De båda institutionerna är därför i hög grad beroende av sina respektive ämnesinstitutioner i Umeå respektive i Uppsala. Detta gäller för vissa kurser i grundutbildningen men blir ännu mera påtagligt i forskarutbildningen. Här föreligger det således redan ett filialförhållande. När jag kom som professor till vår enhet på KTH fanns det en docent, en doktor och en licentiat i ämnet fastighetsekonomi. Det skulle ha varit en omöjlig uppgift för oss att själva hålla det utbud av kurser som är nödvändigt för att kunna uppnå internationell standard. Att vi under de tre sista åren lyckats få fram ett halvt dussin doktorer som håller en sådan standard inom området bygg- och fastighetsekonomi beror till stor del på att jag har kunnat skicka doktoranderna på kurserna i forskarutbildning till Handelshögskolan och till Stockholms universitet plus att vi har haft råd att bjuda in forskare från USA som hållit avancerade kurser inom vårt specialområde.

För det femte har de båda institutionerna på SLU liksom vår enhet på KTH mycket goda kontakter med respektive branscher. Det är en styrka dels när det gäller att identifiera angelägna problem som behöver lösas genom forskning, dels för att finansiera forskningen. Det medför att forskningsprojekten ofta får en tillämpad karaktär. Gemensamt för de båda SLU-institutionerna är för det sjätte att söktrycket är vikande. Detta uppfattas med rätta i de båda institutionernas självvärderingar som en problematisk situa-

tion som man försöker att bemästra på olika sätt. Här föreligger en skillnad i förhållande till vår enhet, eftersom 50-60 elever varje år väljer vår utbildningsriktning i bygg- och fastighetsekonomi. Ett viktigt skäl till detta kan vara att bygg- och fastighetsmarknaderna i vart fall för närvarande inte är en krympande sektor.

Frågan är då vad som kan och bör göras åt de båda SLU-institutionernas situation givet karaktistiken av deras respektive fördelar och nackdelar? Jag har inget definitivt svar på denna fråga utan diskuterar ett par sätt att organisera denna som alternativ till rådande förhållanden.

Det finns då åtminstone två radikala möjligheter som man kan överväga. Den ena är att slå ihop de båda institutionerna och flytta den ena till den andra. Detta är dock lättare sagt än gjort. Dessutom är skogsekonomi inte riktigt samma sak som agrarekonomi även om intresset vid de båda institutionerna för miljö- och nature-sursekonomiska frågor är gemensamt. Det är även långt mellan Umeå och Uppsala. Riskerna är stora att man vid en sådan eventuell sammanslagning skulle slå sönder de uppbyggda miljöerna och därigenom förlora åtskilligt mer än vad som står att vinna på en sådan åtgärd. Det kan också strida mot regionalpolitiska mål vad gäller studenternas tillgång till högre utbildning i olika regioner att på detta sätt koncentrera resurser till en enda plats i landet. Man kan därför ifrågasätta värdet av en sådan lösning.

En annan mera tänkvärd åtgärd skulle vara att lägga samman ämnen inom respektive institution med ämnena vid motsvarande ämnesinstitutioner vid respektive orter. Men även inför en sådan åtgärd finns anledning att närmare diskutera fördelarna med de nuvarande sammanhållna institutionerna i ekonomi i Umeå respektive på Ultuna kontra fördelarna med en sammanläggning med institutionerna i nationalekonomi respektive företagsekonomi i Umeå respektive Uppsala. Exempel

på fördelar med de nuvarande sammanhållna institutionerna är deras fokus på skogsfrågor respektive lantbruksfrågor vid ämnets integrering i yrkesutbildningen. Det finns förmodligen en risk att man kan tappa i intresse, kontakter med branschen och kanske inflytande över utbildningen och forskningen om skogsekonomiska respektive lantbruksekonomiska frågor om professurerna eller, mera radikalt, hela utbildningsprogrammet överfördes till ämnesinstitutionerna. Ledningarna vid de senare institutionerna kan vara mindre intresserade av vad man kanske kan uppfatta som ett för dem i sammanhanget udda område. Kanske forskarna där inte heller kan fås att intressera sig särskilt mycket för seminariebehandlingar av uppsatser som rör skogliga eller agrara problem.

En fördel med en sammanslagning är att man kan få bättre finansiella förutsättningar för utbildningen i grundkurserna. Men framför allt bör fördelar stå att vinna när det gäller forskningsförberedande kurser, forskarutbildning samt forskning till gagn för båda parter på respektive ort i form av en potentiellt högre kvalitet på den akademiska miljön med gynnsamma effekter på såväl utbildning som forskning. Visserligen utnyttjas redan en hel del av dessa fördelar genom de existerande filialförhållandena men det skulle förvåna om det inte finns ytterligare vinster som härigenom skulle kunna uppnås, såsom vid seminarier med fler intresserade forskare förutsatt att sådana kan uppträffas. Dessa kanske inte direkt sysslar med skogs- respektive lantbruksfrågor men har samma nationalekonomiska teori- och metodbakgrund.

Till detta bör läggas risker som kan finnas med den nuvarande integreringen med respektive fackhögskolor. Sådana risker kan jag belysa genom egna upplevelser i en liknande situation på KTH. Där prioriteras teknikämnen såsom IT, bioteknik och nya material. Det är förklarligt att ledningen för en teknisk högskola prioriterar tekniska ämnen på mo-

det. Ett ämne som ekonomi riskerar då att bli en sparv i tranedansen, något som kommer till uttryck i form av nedprioriteringar vid medelstillelsen. Ekonomi uppfattas som ett biämne som kan ges en styvmoderlig behandling, något som vi på KTH nyligen fått erfara. Detta kan givetvis också komma att gälla vid en fackhögskola som Lantbrukshögskolan med sin inriktning på skog och jordbruk. Sårbarheten vid små institutioner i ekonomi belägna vid fackhögskolor med ett annat fokus än ekonomi eller samhällsvetenskap för sin verksamhet kan sålunda vara stor.

En ytterligare sak som kan vara värd att notera i denna diskussion är att vid tillsättning av högre tjänster vid fackhögskolor med en egen tillsättningskultur kan "hemmasnickrade" kriterier komma att bli bestämmande emot vad som är normen utanför fackhögskolan. Genom intervjuer med ett par sökande till professorer i ekonomi vid Lantbrukshögskolan/Skogshögskolan har det framkommit att man där i flera fall velat ge sökande med examen som agronom respektive jägmästare ett försteg i förhållande till sökande som enbart har sin vetenskapliga produktion i ekonomi att återopa. Det är givetvis inte någon nackdel om ekonomiprofessorer vid de olika fackskolorna har en god uppfattning om vilka ekonomiska problem som är angelägna att lösa inom dessa respektive sektorer i samhället. Men det finns risker med alltför stora sådana sidohänsyn, nämligen att man kan få en andrerangens utbildning och forskning i ekonomi. En sammanslagning med respektive ämnesinstitution i Umeå respektive Uppsala skulle däremot säkra en tillräcklig akademisk miljö.

Eftersom avståndet mellan Umeå och Ultuna är långt har Institutionen för skogsekonomi i Umeå naturligen ett betydligt mera omfattande samarbete med de båda institutionerna inom Umeå universitet än med Institutionen för ekonomi på Ultuna. Dessutom finns det en kritik

mot den centralstyrning som man menar äger rum från Ultuna, även om man i Umeå lyckats med konststycket att få till stånd en överflyttning av utbildningen av skogsvetare från Ultuna till Umeå. Inom Institutionen för skogsekonomi vill man därför bryta sig loss från SLU. Helst vill man bilda en helt fristående Skogshögskola som fanns tidigare, då belägen i Stockholm. Frågan är om det inte blir en väl liten enhet med tanke på att den kommer att omfatta på sin höjd 300 elever? Med tanke på samarbetet i utbildningen med Umeå universitet beläget endast några hundra meter bort vore kanske en omorganisation till en skoglig fakultet inom detta universitet ett bättre alternativ.

Till sist frågar jag mig av vilken anledning som SLU sorterar under jordbruksdepartementet när alla andra universitet och högskolor faller under utbildningsdepartementet? Jag kan inte finna något rationellt skäl till att jordbrukets särintressen skall ha en sådan särställning utan menar att detta universitet bör överföras till utbildningsdepartementet.

6. Sammanfattande slutsatser

Skall en utbildning i nationalekonomi även i fortsättningen bedrivs vid samtliga regionala högskolor som idag eller skall alternativt resurser satsas på andra ämnen som kan tänkas lämna bättre effekter på de olika regionernas utveckling? Det är en fråga som ventilerats ovan. För en regering med regionalpolitiska mål för ögonen finns det anledning att närmare begrunda den frågan. Jag avstår gärna till regeringen förmånen att peka ut de lärosäten där utbildningen i ämnet nationalekonomi, samt även en del andra samhällsvetenskapliga ämnen, bör läggas ner till förmån för andra ämnen som bättre kan uppfylla regeringens regionalpolitiska mål.

I de följande *att*-satserna sammanfattas några förslag om större förändringar som skulle kunna övervägas med syftet att för-

bättra förutsättningarna för utbildningen i nationalekonomi vid de regionala högskolorna i landet:

Att de regionala högskolor som statsmakterna anser skall vara kvar och där staten anser att forskning och forskarutbildning skall bedrivas snarast utrustas med minst en professur inom det område som man valt att specialisera sig på.

Att de regionala högskolor som ännu inte valt en specialinriktning inom ämnet uppmanas att snarast göra ett sådant omsorgsfullt val, gärna då ett som kan bli till stöd för regionens tillväxt.

Att varje regional högskola, liksom små avdelningar i ämnet vid de mindre universiteten, affilierats till någon större och väletablerad institution.

Att man överväger att föra samman Institutionen för skogsekonomi i Umeå samt Institutionen för ekonomi i Ultuna med sina respektive institutioner vid Umeå respektive Uppsala universitet. Alternativt kan man överväga att överföra Institutionen för skogsekonomi i Umeå från SLU till Umeå universitet i form av en skoglig fakultet. Vidare bör SLU överföras från jordbruksdepartementet till utbildningsdepartementet.

Referenser

- Dixit, A, Honkapohja, S & Solow, R, [1992], *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, redaktör Lars Engwall, Routledge, London and New York.
- Lindbeck, A, [2001], *Principles for Successful Research. Assar's Ten Commandments*, (stencil), Stockholms universitet.